

Моніторинг російського інформаційного простору

17 квітня - 24 квітня 2025 року

I. Російський ВПК

1. Загальний стан ВПК

i. Кількість бомбардувальників Су-34¹

У 2024 році РФ передала своїм Повітряно-космічним силам щонайменше 10 нових бомбардувальників Су-34, а загалом за 2023 рік отримано 24 бойових літаки. Загальна кількість побудованих Су-34 за всі роки — понад 150 одиниць.

Водночас, за даними Оryx, з початку повномасштабного вторгнення втрачено щонайменше 30 бомбардувальників Су-34, тобто кожен п'ятий із усіх побудованих. Це найвищі втрати серед нових літаків: для порівняння, втрати Су-35С становлять 7 одиниць, Су-30СМ — 12.

ii. Китай копіює військові технології РФ²

Китай систематично копіює російські озброєння через шпигунство та порушення ліцензійних угод. За останні 20 років зафіксовано щонайменше 21 випадок крадіжки оборонних технологій РФ, зокрема в аерокосмічній галузі. Найвідоміші приклади — винищувач J-11 (копія Су-27) та ЗРК HQ-9 (аналог С-300).

За даними «Ростеху», лише за 17 років зафіксовано 500 випадків незаконного копіювання. Внаслідок цього обсяг поставок зброї з РФ до Китаю з 2009 по 2023 рік знизився на 40 %. Проте Китай досі критично залежний від російських авіадвигунів, які складають понад половину його імпорту озброєнь за 2017–2023 роки.

¹ <https://www.unian.net/weapons/su-34-istrebitel-rossiyskiy-samolet-stolknulsya-s-problemami-v-ukraine-12962316.html>

² <https://greenpost.ua/ru/news>

iii. Алжир відмовляється від російських корветів на користь китайських³

Військово-морські сили Алжиру планують замовити шість додаткових корветів китайського виробництва, остаточно відмовившись від придбання російських патрульних корветів проєкту 22160 «Василь Биков» і ракетних корветів проєкту 22380, призначених для використання протикорабельних ракет типу Х-35.

Це рішення стало важливим геополітичним зрушенням для Північноафриканського регіону і відчутним ударом для Росії, яка традиційно домінувала на алжирському ринку озброєнь з часткою близько 85% військового обладнання країни.

iv. Ростех демонструє нове озброєння на IQDEX 2025 у Багдаді⁴

З 19 по 22 квітня у **Багдаді** проходить міжнародна оборонна виставка **IQDEX 2025**, організована під егідою Збройних сил Іраку. Подія об'єднує провідні компанії військово-промислового комплексу з усього світу.

Російська держкорпорація «Ростех» представила на виставці такі зразки озброєння: ПТРК «Корнет-ЕМ», ракета «Булат», барражуючі боєприпаси «Куб-2Е», засоби РЕБ проти БПЛА, нова стрілецька зброя Калашнікова.

2. Підприємства ВПК

i. Концерн «Созвездие» ініціював банкрутство підконтрольного НДІ⁵

Один із ключових науково-дослідних інститутів російської оборонної промисловості — АТ «Науково-дослідний інститут систем зв'язку і управління» (НИИССУ) — опинився на межі банкрутства. 8 квітня щодо підприємства введено процедуру спостереження, а розгляд справи по суті запланований на 25 вересня 2025 року в московському арбітражі.

³ <https://help.hvlyla.net/310174-geopoliticheskij-sdvig-alzhir-menyaet-rossiyu-na-kitay-v-voenno-morskoy-sfere>

⁴ https://t.me/new_militarycolumnist/154624

⁵ <https://mashnews.ru/strategicheskij-nii-sistem-svyazi-i-upravleniya-okazalsya-v-shage-ot-bankrotstva.html>

Наразі ініціатором банкрутства виступила головна організація - АТ «Концерн Созвездие», що володіє 90% частки в капіталі НДІ. Власного капіталу АТ «НДІССУ» має бути більш ніж достатньо для погашення всіх боргів, тому шанси на виправлення ситуації є.

Припускають, що погіршення стану підприємства відбулося саме в ті роки, коли звітність стратегічних підприємств перестала з'являтися на відкритих майданчиках. Зокрема, несприятливе фінансове становище може бути пов'язане з виконанням договорів за держоборонзамовленням, яке кратно розширилося після лютого 2022 року.

ii. Нереалістичні строки гальмують реконструкцію в ЦНИИТОЧМАШ⁶

«Центральний науково-дослідний інститут точного машинобудування» (структура «Ростеху»), що спеціалізується на виробництві стрілецької зброї та бойової екіпіровки, втретє оголошує тендер на реконструкцію корпусу 701 — спецвиробництва площею 4004 м². Попередні два конкурси провалилися: спершу не було заявок, згодом єдиного учасника відхилили.

Причина — надто стислі строки виконання: до 30 вересня 2025 року. Попри авансування у 30%, підрядників відлякує нереалістичність графіка. Якщо третя спроба зірветься, інститут зможе перейти до спрощеної процедури — запиту котирувань або прямого контракту з єдиним постачальником.

iii. У Підмосков'ї збанкрутував стратегічний завод, що належить Мінпромторгу РФ⁷

Флагман вітчизняної військової електроніки - ФГУП «Електромеханічний завод “Звезда”», єдиним засновником якого є Мінпромторг Росії, визнаний банкрутом.

⁶ <https://mashnews.ru/czniitochmash-v-tretij-raz-pytaetsya-nachat-rekonstrukciyu-speczproizvodstva.html>

⁷ <https://mashnews.ru/v-podmoskove-obankrotilsya-prinadlezhashij-minpromtorgu-rf-strategicheskij-zavod.html>

Попри історію підприємства — від виробництва гранат у 1941-му до розробки суперкомп'ютерів та спеціальних обчислювальних комплексів, завод за останні роки не отримав жодної ефективної підтримки. Можлива санація або реструктуризація так і не відбулася, а спроби реорганізації провалилися.

Ймовірні сценарії розвитку:

- Передача залишків активів одній із госкорпорацій — «Ростеху» (що вже проводив збори з персоналом на тему корпоративних цінностей);
- Альтернативно — спроба з боку «Росатому», хоча допуск його до оборонної сфери виглядає менш імовірним;
- Банкрутство як технічний етап «обнулення» заводу перед рестартом виробництва під новим управлінням.

iv. У Росії створили Технічну раду з розвитку морських безпілотних систем⁸

Раду сформували за участю «Единой России», «Центру безпілотних систем і технологій» (ЦБСТ) і Головного командування ВМФ.

3. Зброя, технології та інше

- i. РФ розробляє ядерні засоби для боротьби з супутниками Starlink⁹*
- Росія розробляє друге покоління систем доставки ядерної зброї для потенційної війни у космосі. Центральним компонентом є ракета «Нудоль», яку вже випробували для знищення старого радянського супутника. За даними експертів, вона має радіус дії, що дозволяє вразити будь-який з понад 7 000 супутників Starlink, які забезпечують зв'язок ЗСУ.

У паралель Росія активно модернізує засоби радіоелектронної боротьби («Тобол», «Калинка»), які вже застосовуються проти Starlink в Україні. Кремль прагне відновити космічний потенціал часів СРСР, використовуючи ядерні загрози як інструмент шантажу і стримування Заходу.

⁸ https://t.me/news_engineering/14268

⁹ <https://zn.ua/WORLD/rf-rabotaet-nad-oruzhiem-kotoroe-mohlo-by-porazit-sputniki-starlink-forbes.html>

II. Імпортозаміщення

1. Імпортозаміщення у літакобудуванні

- i. *Ростех: черговий повністю російський «Суперджет» став на крило¹⁰*

Третій дослідний «Суперджет» із заводським номером 97003, створений ОАК, приєднався до програми льотних випробувань, здійснивши перший політ у Комсомольську-на-Амурі. Під час тестів було підтверджено стабільну роботу всіх систем. Тривалість польоту становила близько 40 хвилин, він проходив на висотах до 3000 метрів і швидкостях до 500 км/год. Машина показала хорошу керованість і стійкість у повітрі.

«Програма імпортозаміщення літака «Суперджет» вийшла на фінішну пряму. Кооперація підприємств Ростеха провела величезну роботу. На лайнері замінили близько 40 імпортних систем і агрегатів, включаючи найважливіший компонент - двигуни. Сьогодні здійснила перший політ вже третя дослідна машина. На ній відпрацьовується взаємодія силових установок ПД-8 з вітчизняними бортовими системами.

Літак піднявся в небо на російських двигунах ПД-8, розроблених ОДК. Вони замінили під крилом франко-російські SaM146. Крім того, в рамках робіт з імпортозаміщення «Суперджет» було оснащено вітчизняними авіонікою, шасі, допоміжною силовою установкою, системами управління, електропостачання, кондиціонування повітря, протипожежного захисту та іншими. Також літак отримав новий фюзеляж, до якого внесено зміни, що спрощують виробництво та обслуговування повітряного судна. Нагадаємо, імпортозаміщена версія «Суперджета» створюється в гранично стислі терміни. До кінця поточного року планується закінчити сертифікаційні випробування, щоб з 2026 року почати поставки в авіакомпанії.

¹⁰ <https://t.me/rostecru/9176>

2. Імпортозаміщення у сфері друкованих плат

- i. *Імпортні друковані плати окупували Росію, зайнявши частку 81%*
11

Як з'ясував CNews, друковані плати російського виробництва займають лише 19% від усього обсягу таких виробів на вітчизняному ринку. Решта - 81% припадає на імпортні друковані плати. Такі дані було презентовано генеральним директором «Резоніту» Андрієм Кучерявим на форумі Expo electronica у квітні 2025 р.

Ємність усього ринку становить 1,23 млн кв. м. З них 1 млн кв. м - це імпортні плати і тільки 230 тис. кв. м - російські. Обсяг імпорту в грошах за підсумками 2024 р. становив 255 млн \$ (більше на 6%, ніж у 2023 р. - 240 млн \$).

Як пояснив CNews представник виробника електроніки Fplus, постійне зростання складності електронних виробів, зростання обсягів їхнього споживання, особливо обладнання та інфраструктури (серверне, мережеве обладнання, системи зберігання даних), призводить до зміщення попиту на друковані плати 5-го, 6-го і навіть 7-го класів точності з великою кількістю сигнальних шарів (до 18-ти) і великими габаритами (до 700 мм).

«Виробничих потужностей у Росії, які здатні виготовляти такі друковані плати, явно недостатньо, - продовжує він. - Незважаючи на те, що загалом у РФ близько 200 різних підприємств мають технологічне обладнання для виробництва багат шарових друкованих плат, компаній, здатних виробляти такі технічно складні вироби великими серіями, небагато. Це «Резонит», «Красное Знамя», «Технотех», «Электроприбор», деякі заводи великих вендорів».

Решта компаній можуть виробляти величезну кількість друкованих плат (до 2,0 млн кв. м.), які технічно простіші (до 4 класу точності), пояснив представник Fplus. Плати такого класу потрібні для

¹¹ https://biz.cnews.ru/news/top/2025-04-23_importnye_pechatnye_platy

автомобільної електроніки, побутової техніки тощо. Однак потреба в них істотно нижча, ніж у платах вищого класу точності.

3. Імпортозаміщення у галузі гірничого обладнання та сировини

i. Перший віце-прем'єр РФ розповів про імпортозаміщення гірничого обладнання¹²

Заміщення зарубіжного гірничорудного обладнання продукцією російських виробників зросло до 65%. Про це заявив перший віце-прем'єр РФ Денис Мантуров на IX Всеросійському з'їзді асоціації «Гірничопромисловці Росії», який відкрився 9 квітня. До 2030 року уряд ставить за мету досягти технологічного суверенітету за ключовими номенклатурами гірничої техніки та обладнання. Тема імпортозаміщення, як і раніше, залишається в центрі уваги гірничої галузі: зміни відбуваються, але не так швидко, як хотілося б.

За даними групи Б1 на 2023 рік, 91% компаній, які брали участь в опитуванні, змушені були міняти постачальників обладнання та комплектуючих і вибирали основним партнером Китай. У 2024 році вибір пропозицій вітчизняних виробників зріс.

Про постачання російської техніки минулого року домовилися «Алроса», «Полюс» та інші галузеві компанії. З'явилися нові пропозиції з виробництва флотаційних машин і дробильного обладнання. Як зазначив перший заступник голови уряду Росії, серед завдань, що стоять перед галуззю, - розширення кооперації гірничодобувних компаній з наукою, впровадження інтелектуальних технологій у рамках оновленої стратегії розвитку мінерально-сировинної бази Росії до 2050 року.

ii. Атом, космос, авіабудування: Росія залишається залежною від феросплавів з-за кордону¹³

Структура «Росатома» закуповує феросплави майже на 14 млрд рублів. Найімовірніше, вони будуть поставлені з-за кордону. Ці матеріали випускаються в країні в недостатній кількості або не виробляються зовсім. Російські підприємства спеціального машинобудування продовжують відчувати дефіцит феросплавів.

¹² <https://t.me/dprom/5059>

¹³ https://t.me/news_engineering/14131

АТ «АЕМ-Технології» (машинобудівний дивізіон «Росатома») провело закупівлю великої партії малотоннажних феросплавів. У списку є феромолібден, феротитан, феррованадій, фероніобій і фероніобій та фероніольфрам. Підсумки закупівельної процедури опубліковано 2 квітня. Назву фірми-постачальника не оприлюднено.

Матеріали загальним обсягом понад 2,6 тис. тонн мають бути поставлені до кінця 2029 року. Ціна контракту на день підбиття підсумків закупівлі перевищує 13,9 млрд рублів, або 164,4 млн доларів США - саме в цій валюті укладено договір із постачальником. Це свідчить про те, що основна частина феросплавів надходитиме зі світового ринку.

Об'єктивні причини для імпорту - відсутність достатньої внутрішньої пропозиції, наприклад, за найбільш затребуваним із закуповуваних матеріалів - феромолібденом, що становить половину обсягу всієї закупівлі - 1,38 тис. Тонн.

III. Машинобудування

1. Російські залежності у машинобудуванні

і. Росію назвали повністю залежною від іноземних верстатів¹⁴

За підсумками минулого року російські компанії придбали 693 тисячі верстатів для виробництва, при цьому на іноземне обладнання припало 98,3 відсотка закупівель, що свідчить про повну залежність у цій галузі.

Найгірше справи йдуть у виробників електроніки, складальні лінії яких укомплектовані імпортним обладнанням практично на 100 відсотків. Випадки використання російських верстатів для виробництва друкованих плат рідкісні. На Китай у 2024 році припадає 71 відсоток ввезених верстатів. При цьому постачання німецьких верстатів майже зупинилося, японських - впало в десятки разів, а південнокорейських спочатку злетіло у 2022 році, але вже у 2023-му знову впало через санкції.

¹⁴ <https://lenta.ru/news/2025/04/22/zavisimost/> ;
<https://www.vedomosti.ru/business/articles/2025/04/22/1105798-rossiiskie-predpriyatiya-zanyali>

ii. У Росії рівень «піратства» на ринку інженерного ПЗ зріс у 2024 році до 70%¹⁵

Рівень «піратства» (використання неліцензійного і формально неліцензійного програмного забезпечення) на російському ринку інженерного ПЗ у 2024 році зріс до 70% із 65% у 2023 році.

«Ситуація двоїста - усі ліцензії на відповідне ПЗ західних виробників було оголошено поза законом - якісь у 2023 році, якісь у 2024 році. Та ж Autodesk на початку 2024 року розіслала всім російським замовникам листи про те, що все її ПЗ, яке вони використовують, тепер неліцензійне. Відповідно, всі замовники, які після цього продовжують використовувати ПЗ Autodesk, утім, як і інших іноземних виробників, перейшли в сіру зону - де-факто стали «піратами», навіть попри те, що раніше заплатили гроші за це ПЗ». - заявив гендиректор ПАТ «Нанософт» Андрій Серавкін.

«Перекваліфікувати одночасно 2-3 тис. інженерів з одного програмного продукту на інший неможливо. ... Чи перейдуть вони на російське ПЗ де-факто - питання відкрите».

2. Російські машинобудівні підприємства

i. DM Technologies почало монтаж п'ятиосьового портального обробного центру¹⁶

DM Technologies у м. Ульяновськ розпочало монтаж п'ятиосьового портального обробного центру. Зараз триває встановлення колон і виставлення столу. Роботи планують завершити в червні. Верстат працюватиме на системі Siemens.

Запуск в роботу портального обробного центру дасть змогу скоротити час механічної обробки станин токарного обробного центру COBALT T2. На цьому обладнанні також планується проводити механічне оброблення станин 5-осьового фрезерного обробного центру COBALT A7, розробка якого ведеться нашим конструкторським відділом.

Нагадаємо, що DM Technologies пов'язана з німецько-японським виробником верстатів DMG Mori — компанію фактично було створено після виходу DMG Mori з російського ринку у 2022 році, і

¹⁵ <https://www.interfax.ru/digital/1021859>

¹⁶ <https://t.me/dmtechnologies/627> ;
<https://t.me/dmtechnologies/627?comment=604> ;
<https://de.dmgmori.com/produkte/maschinen/drehen/universaldrehen/clx/clx-450>

вона продовжила працювати на колишніх виробничих потужностях. Саме тому, попри ребрендинг, верстат COBAL T2 є точною копією DMG Mori CLX 450.

ii. НВК Морсв'язавтоматика локалізувала до 80% компонентів на виробництві¹⁷

ТОВ «НВК Морсв'язавтоматика» локалізувала близько 80% компонентів на виробництві та повністю перенесла в Росію технології зі створення ключових компонентів верстатів. Про це розповів гендиректор підприємства під час зустрічі з прем'єр-міністром РФ.

НВК Морсв'язавтоматика - виробнича компанія, яка постачає промислове, енергетичне та суднове обладнання. Компанія розробляє понад тисячу найменувань продукції для різних галузей - металообробне, адитивне обладнання, суднова електроніка, енергетичні установки, системи накопичення енергії тощо.

3. Співпраця Росії з іншими країнами у машинобудуванні

i. Челябінська область зацікавлена в розвитку промкооперації з підприємствами КНР¹⁸

Губернатор Челябінської області Олексій Текслер відвідав КНР. Він заявив, що влада регіону бачить «великий потенціал для співробітництва в металургії та машинобудуванні, включно з можливістю локалізації виробництва в Челябінській області».

Під час візиту губернатор відвідав кілька міст, підприємств, інфраструктурних об'єктів, провів зустрічі з представниками бізнесу і влади.

Зокрема, в рамках візиту в місто Далянь Текслер познайомився з діяльністю великого виробника спецсталі - компанією Dongbei Special Steel Group Co., Ltd., а також великого виробника систем ЧПУ, верстатів і промислової робототехніки - компанією Kede CNC Co., Ltd. (дочірнє підприємство Dalian Guangyang Technology Group Co., Ltd.).

¹⁷ <https://neftegaz.ru/news/companies/886924-npk-morsvyazavtomatika-lokalizovala-do-80-komplektuyushchikh-na-proizvodstve/> ;
<https://mashnews.ru/lokalizatsiya-po-klyuchevyim-komponentam-stankov-kompanii-npk-morsvyazavtomatika-dostigaet-100.html>

¹⁸ <https://www.interfax.ru/pressreleases/1022334>

Крім того, очільник регіону відвідав Північну корпорацію важкого машинобудування (Northern Heavy Industries Group Co., Ltd.), одне з провідних підприємств Китаю у сфері виробництва важкого машинобудівного обладнання.

ii. За рік товарообіг між Тульською областю та Китаєм зріс на 12%¹⁹

"Тульська область насамперед - індустріальний регіон. Ми маємо хороші результати товарообігу з китайськими партнерами. У 2024 році зростання склало 12%. Якщо порівнювати 2023 і 2022, то збільшилося вдвічі. Ми зацікавлені в розвитку експорту. У нас є потенціал і в металургійній, і в хімічній, і в харчовій промисловості. Попереду в нас ще переговори, що стосуються верстатобудування», - зауважив губернатор Тульської області Дмитро Міляєв.

За підсумками 2024 року зовнішньоторговельний оборот між Тульською областю та Китаєм склав 2,25 мільярда доларів. Китай активно купує у тульських підприємств продукцію хімічної промисловості та метали, а також м'ясо і м'ясні субпродукти. Тульська область в основному імпортує з Китаю машинобудівну продукцію.

4. Нові розробки й машинобудівні заводи

i. У Санкт-Петербурзі відкрили найбільший у Росії завод ріжучого інструменту²⁰

Верстатострументальний завод «Віріал» відкрив серійне виробництво повного циклу змінних пластин і заготовок осьового інструменту для верстатів із числовим програмним керуванням.

Нова продукція буде потрібна у двигунобудівній, суднобудівній та авіаційній галузях, знижуючи залежність Росії від імпорту. Серед ключових замовників заводу - Об'єднана двигунобудівна корпорація (ОДК), Об'єднана авіабудівна корпорація (ОАК), Об'єднана суднобудівна корпорація (ОСК), держкорпорація «Росатом» та ін.

«Віріал» планує випускати до 6 млн твердосплавних змінних багатогранних пластин і до 120 тонн заготовок твердосплавного

¹⁹ <https://1tulatv.ru/novosti/230408-za-god-tovarooborot-mezhdu-tulskoy-oblastyu-i-kitaem-vyros-na-12.html>

²⁰ <https://sdelanounas.ru/blogs/168074/>;

<https://www.dp.ru/a/2025/04/23/plastinki-nedorogo--v-peterburge>

металорізального інструменту щороку. Інвестиції в проєкт перевищили 1,25 млрд рублів.

Змінні багатогранні пластини - це ріжучий інструмент, який безпосередньо взаємодіє з оброблюваним матеріалом на верстатах з ЧПК. Пластини вирізняються високою точністю і складною формою, вони виготовляються з твердого сплаву на основі карбіду вольфраму. Сировину для підприємства постачають із Брянської та Свердловської областей.

ii. У РФ створили інструмент для виконання слюсарних операцій промисловими роботами²¹

Московський розробник ТОВ «Робокомпонент» виробив перший російський пристрій, який дає змогу промисловим роботам будь-якого виробника виконувати слюсарні операції. З початку 2025 року деталі дискових гальм швидкісного електропоїзда «Ластівка» створюють із застосуванням російського роботизованого комплексу, що видаляє задирки з елементів гальмівної системи після їх обробки на фрезерних верстатах.

IV. Стратегічні матеріали

1. Загальний стан галузі в РФ

i. «Металевий голод» у Росії: пошуки дефіцитних металів²²

У 2025 році в Росії розпочався другий етап федерального проєкту «Геологія. Відродження легенди», мета якого — розвідка дефіцитних твердих корисних копалин (ТКК), що є стратегічно важливими для промисловості. Затверджений урядом у 2024 році список включає 17 найменувань, серед яких уран, марганець, хром, титан, боксити, вольфрам, молібден, рідкісні метали (літій, берилій, цирконій) та графіт.

Головна проблема галузі — виснаження великих і легкодоступних родовищ. Розвіданих запасів семи дефіцитних корисних копалин: урану, хрому, марганцю, титану, плавикового шпату, вольфраму та алюмінію в Росії вистачить приблизно на 5-15 років.

Розвідка зосереджена переважно в Арктиці, Сибіру та на Далекому Сході. У 2024 році АТ «Росгеологія» виконало 48 держконтрактів, з

²¹ <https://sdelanounas.ru/blogs/167989/>

²² <https://dprom.online/explore/metallicheskiy-golod-nastupaet-poiski-defitsitnyh-metallov/>

яких 25 — на розвідку ТКС. 75% робіт здійснювались у Сибірському та Далекосхідному округах, понад 10% — в Арктиці. У межах першого етапу проєкту було використано 3,7 млрд рублів бюджетних коштів, загалом — понад 4 млрд. У 2025 році заплановано геологорозвідку на 29 нових об'єктах, з яких 27 входять до другого етапу проєкту, а 2 — до держпрограми «Відтворення та використання природних ресурсів». На це передбачено 13,4 та 0,68 млрд рублів відповідно. Пріоритетними є титан, літій, уран і вольфрам. Зокрема, у Башкортостані очікується приріст запасів міді на 209 тис. тонн, цинку — на 318 тис. тонн, золота — на 11,7 т.

Роботи ведуться і в океанах. На Магелланових горах прогнозні ресурси марганцю становлять 47,7 млн т, нікелю — 0,97 млн т, кобальту — 1,02 млн т. У зоні Кларіон-Кліппертон — до 115 млн т марганцю та 5,4 млн т нікелю. У межах другого етапу планується вивчити 8 уранових об'єктів вартістю 4,5 млрд рублів, що має зменшити імпортозалежність на 30–45% до 2040 року.

ii. *У Росії очікується зростання попиту на рідкоземельні метали в енергетиці*²³

В Енергетичній стратегії до 2050 року зазначається зростання попиту на мінеральну сировину, зокрема, на літій, нікель, кобальт, марганець, графіт, рідкісноземельні метали, мідь.

Основною причиною зростання попиту на перспективні для енергетики метали, серед яких і рідкісноземельні метали (РЗМ), є розвиток низьковуглецевої енергетики, що створює нові можливості для ефективного освоєння мінерально-сировинної бази Росії, яка володіє значним ресурсним потенціалом.

За даними НДУ ВШЕ, серед перспективних напрямків застосування РЗМ — виробництво постійних магнітів, як добавки до напівпровідникових матеріалів, котрі в металевих сплавах оптимізують властивості заліза, алюмінію, кобальту та інших металів і дають змогу покращувати генерацію звуку в смартфонах, зчитування і записування даних на жорсткі диски. Також РЗМ застосовні для виробництва лазерів, скла, кераміки, каталізаторів, акумуляторів і не тільки.

²³ <https://t.me/c/1593856217/16403>

2. Плани з нарощування вибобутку

- i. *Росія відновить видобуток берилію вперше за 35 років: проект на Єрмаковському родовищі для високотехнологічної галузі²⁴*

Компанія ТОВ «Ермаковское» (власник — Владислав Свіблов) розпочала реалізацію проекту з відновлення видобутку берилію (вперше з 1989 року) на найбільшому в Росії Єрмаковському родовищі, розташованому в Кижингинському районі Бурятії.

Нині РФ повністю залежить від імпорту берилію, а щорічне світове виробництво становить лише близько 300 тонн. Основні виробники — США, Китай та Казахстан.

Проект передбачає будівництво гірничо-збагачувального комбінату потужністю 30 тисяч тонн руди на рік. У надрах родовища зосереджено 1,4 млн тонн руди з вмістом берилію 0,8% і флюориту 19%. Очікується випуск берилієвих концентратів та гідроксиду берилію для потреб промисловості. Запуск підприємства запланований на 2027 рік. Інвестиції в проект становлять 6,4 млрд рублів.

Єрмаковське родовище має стати одним з елементів державної програми імпортозаміщення рідкоземельних металів і стимулом для розвитку високотехнологічного виробництва в країні.

- ii. *Зрушив з місця проект з видобутку ренію на острові Ітуруп²⁵*
Росія через два роки розпочне промисловий видобуток ренію з парів вулкана Кудрявий на острові Ітуруп. Це — унікальне родовище, де реній вивільняється разом із гарячими парами, що виходять з кратера. Щорічно вулкан викидає щонайменше 20 тонн ренію — третину від загального світового споживання.

Технологія видобутку полягає в уловлюванні цих парів у спеціальні фільтрувальні установки, здатні працювати при температурі до 900°C у хімічно агресивному середовищі. Важливою особливістю є те, що цей метод не потребує масштабного руйнування природи, як у традиційному гірництві.

²⁴ <https://prom-siberia.ru/news/v-buryatii-vozzrozhdayut-dobychu-strategicheskogo-berilliya-dlya-vysokotekhnologichnyh-otraslej-rossii/>

²⁵ https://zavtra.ru/blogs/russkij_renij_sdvinulsya_s_mesta_proekt_po_dobiche_na_ostrove_iturup

Довгий час реалізацію стримували технічні складнощі, відсутність інвестицій та політичні обставини, зокрема небажання погіршувати стосунки з Японією. Але після 2022 року, у контексті санкцій і зміни геополітичного клімату, Росія активізувала проєкт. Реній критично важливий для авіації, космосу та енергетики.

V. Обхід санкцій

1. Російські та світові схеми обходу санкцій

i. Російський бізнес масово перейшов на піратське ПЗ після відходу західних компаній²⁶

Рівень нелегального використання західного інженерного програмного забезпечення в Росії сягнув 70% у 2024 році — порівняно з 65% у 2023-му. Про це заявив генеральний директор компанії «Нанософт» Андрій Серавкін в інтерв'ю «Інтерфаксу». За його словами, санкції, запроваджені через вторгнення в Україну, фактично змусили бізнес піти в «сіру зону».

Частина користувачів, зокрема, вже сплатила за ліцензії, які були згодом відкликані — як це зробила компанія Autodesk на початку 2024 року. Серавкін також визнав, що масовий перехід на російські аналоги ПЗ малоймовірний у найближчі роки, а за умов тиску він може стати лише формальністю.

ii. Росія тимчасово дозволила діяльність "Талібану" на своїй території²⁷

17 квітня Верховний суд РФ задовольнив позов Генпрокуратури, дозволивши тимчасове відновлення діяльності афганського руху «Талібан» на території Росії. Рішення набуло чинності одразу й не підлягає оскарженню. Відтепер організація може відкривати рахунки, проводити публічні заходи, створювати ЗМІ та використовувати свою символіку відповідно до російського законодавства.

Попри це, Росія залишається зобов'язаною дотримуватись санкцій ООН проти більш ніж 100 осіб, пов'язаних з «Талібаном»: зокрема, заморожувати їхні активи, обмежувати в'їзд і забороняти постачання зброї.

²⁶ <https://www.interfax.ru/digital/1021859>

²⁷ <https://nv.ua/world/countries/verhovnyy-sud-rossii-razreshil-deyatelnost-talibana-50507189.html>

iii. РФ ратифікувала договір про стратегічне партнерство з Іраном²⁸

21 квітня в Росії набув чинності закон про ратифікацію всеосяжного стратегічного партнерства з Іраном. Документ передбачає поглиблення військово-технічної співпраці, обмін розвідданими, розвиток торгівлі, енергетики (зокрема, нафти, газу та мирного атома), транспорту та фінансової інфраструктури з відмовою від залежності від третіх країн.

Крім того, сторони зобов'язались не підтримувати агресора в разі нападу на одну з них, засуджують односторонні санкції та гарантують невикористання таких заходів одне проти одного. Договір набуде чинності через 30 днів після ратифікації Іраном.

2. (Не)зняття санкцій та (не)повернення брендів

i. Siemens остаточно залишає Росію: частку в «Уральських локомотивах» передано новоствореній компанії²⁹

Німецька Siemens Mobility офіційно завершила вихід із російського ринку, продавши свою частку в спільному підприємстві «Уральські локомотиви» (разом з групою «Сінара») за 2,1 млрд рублів. Покупцем стало маловідома компанія АТ «Отавит», зареєстрована в червні 2024 року в Москві зі статутним капіталом усього 200 тис. рублів. Основна діяльність — «консалтинг у сфері комерційної діяльності».

Попри вихід, Siemens втратить 35% суми через обов'язковий «податок на вихід». Контроль за угодою і подальшим розвитком підприємства до 2027 року здійснюватиме Мінпромторг. Підприємство також залучене до російського проєкту швидкісних поїздів (ВСМ).

ii. Газпром готується перезапустити заводи Bosch у Росії²⁸

«Газпром» планує до кінця року відновити роботу заводів Bosch у Санкт-Петербурзі, щоб налагодити виробництво холодильників і пральних машин. Про це йдеться у звіті компанії «БСХ Побутова техніка», яка з 2024 року управляється АТ «Газпром побутові системи». Зараз триває підготовка до розконсервації виробництва:

²⁸ <http://publication.pravo.gov.ru/document/0001202504210001>

²⁹ <https://www.ixbt.com/news/2025/04/13/siemens-okonchatelno-ushla-iz-rossii-prodav-dolju-v-uralskih-lokomotivah-neizvestnoj-kompanii.html>

налагоджується обладнання, підбираються постачальники сировини, виготовляються тестові зразки. Хоча власником активів залишається німецька Bosch, управління перейшло до «Газпрому». Якщо президентський указ буде скасований, контроль над заводами має повернутися до Bosch — як це раніше сталося з компанією Ariston. Але поки що повернення німецької компанії не очікується.

3. Переорієнтація ланцюгів постачання

i. Росія активізує експорт до Індонезії та розширює логістичну співпрацю³⁰

Росія нарощує обсяги експорту до Індонезії, зокрема в галузях металургії та лісопромисловості. Про це заявив перший віцепрем'єр Денис Мантуров на засіданні міжурядової комісії. Окрім традиційних поставок енергоносіїв, збільшується експорт продовольства та добрив.

Також обговорюється підписання угоди про зону вільної торгівлі між ЄАЕС та Індонезією до кінця 2025 року, що має полегшити доступ російських товарів на індонезійський ринок. Серед спільних логістичних проєктів — нові контейнерні маршрути й термінали: судноплавна компанія FESCO вже у квітні планує рейс до порту Джакарти. Крім того, сторони вивчають можливості співпраці у суднобудуванні, включно з виробництвом електросуден та суден на повітряній подушці.

ii. Росія нарощує експорт срібла та металів до Індії на тлі світового дефіциту³¹

На початку 2025 року Індія імпортувала з Росії 9,9 тонн срібла в злитках на суму \$9,4 млн, повідомляє «РИА Новости». Це другий зафіксований випадок поставок російського срібла до Індії після кінця 2023 року, коли обсяг угод перевищив \$28 млн. Крім того, за цей же період зросли постачання заліза, сталі та виробів з них (\$62 млн), а також скромні обсяги нікелю (\$150 тис.) та алюмінію (\$90 тис.). За даними звіту World Silver Survey 2025, світовий ринок срібла вже четвертий рік поспіль перебуває в умовах дефіциту — цього року очікується нестача близько 117 млн унцій.

³⁰ <https://www.interfax.ru/business/1020924>

³¹ <https://dprom.online/mining/rossiya-uvelichila-postavki-metallov-v-indiyu/>

iii. Турецький нафтопереробник Turgas відновив імпорту російської нафти Urals³²

Після короткочасної зупинки на початку 2025 року через американські санкції компанія Turgas повернулася до імпорту російської нафти Urals. Це рішення було прийнято через привабливу ціну на російську нафту, яка знизилася до мінімуму з 2023 року, ставши фінансово вигідною навіть попри санкції.

До кінця квітня 2025 року Turgas отримає щонайменше дві партії нафти Urals, що складає 730 тисяч барелів. З початку 2022 року російська нафта займає 65% від турецького імпорту нафти. Крім Urals, компанія також закуповує нафту з Бразилії, Нігерії, Лівії та Норвегії.

4. Платежі

i. Росія посилює розрахунки в рублях із Кубою через банк Ростеху³³

Дочірній банк корпорації «Ростех» – НОВІКОМ – уклав угоди з Центробанком Куби та двома найбільшими комерційними банками країни про організацію розрахунків у російських рублях. Це дозволить проводити міждержавні операції через рахунки в НОВІКОМі, зокрема і для фізичних осіб.

З грудня 2023 року банк вже забезпечив можливість переказів рублів з мобільного додатку до Куби, а за останній рік обсяги розрахунків за товари та послуги через кубинські банки зросли на 42%. Співпраця триває з 2016 року і охоплює сфери туризму, транспорту та енергетики.

ii. Російські банки створили систему розрахунків "Китайський трек" для операцій з Китаєм³⁴

Крупні російські банки розробили систему розрахунків "Китайський трек", щоб обійти SWIFT та рахунки в західних банках, а також знизити ризики блокувань і вторинних санкцій. Система використовує взаємозалік і здійснює один чистий платіж замість кількох окремих.

³² <https://delo.ua/ru/news/krupneisii-neftepererabotcik-turcii-vozobnovil-zakupku-rossiiskoi-nefti-444974/>

³³ <https://rostec.ru/media/news/bank-rostekha-podpisal-soglashenie-s-tsentrалnym-bankom-kuby-o-raschetakh-v-rublyakh/>

³⁴ <https://www.reuters.com/business/finance/china-track-bank-netting-system-shields-russia-china-trade-western-eyes-2025-04-22/>

Система працює через посередників у дружніх юрисдикціях і проводить внутрішньобанківські взаємозаліки. Вона передбачає фінансові гарантії для захисту від дефолтів і затримок.

VI. Нові санкційні пакети та регулювання

1. Європейські санкції

i. Санкції проти російського СПГ³⁵

Європейські чиновники не змогли домовитися про включення заборони на імпорт російського скрапленого природного газу (СПГ) до майбутніх санкційних пакетів Євросоюзу. Як повідомляє Reuters із посиланням на обізнані джерела, причиною стали опір окремих країн-членів ЄС і відсутність ясності щодо надійних альтернативних постачальників. Єврокомісія у зв'язку з цим має намір розробити нову стратегію, спрямовану на поступову відмову від російської енергетики до 2027 року. Очікується, що план буде оприлюднено на початку травня, проте його деталі поки невідомі, пише агентство.

ii. ЄС знизив закупку російського СПГ³⁶

Згідно зі звітом Bruegel, обсяг поставок російського ЗПГ до Євросоюзу з початку 2025 року зменшився на 3 відсотки порівняно з аналогічним періодом 2024 року і досяг 5,7 млрд куб м. У I кварталі поточного року імпорт Євросоюзом російського СПГ склав близько 5,7 млрд куб м порівняно з 5,9 млрд куб м за аналогічний період попереднього року. Зокрема, обсяг поставок російського СПГ до Європи в березні склав 1,78 млрд куб м, що нижче значень лютого в 1,86 млрд куб м і березня 2024 року в 2,15 млрд куб м. Загальний обсяг поставок російського газу до країн Євросоюзу за січень - березень поточного року становив близько 10 млрд куб м, що значно менше за обсяг, поставлений зі США в розмірі 18,4 млрд куб м і Норвегії в 23,6 млрд куб м. Євросоюз у I кварталі наростив імпорт СПГ майже на 15 відсотків до 35,5 млрд куб м.

iii. ЄС оновив Директиву щодо експорту³⁷

ЄС опублікував Council Decision (CFSP) 2025/779 of 14 April 2025 amending Common Position 2008/944/CFSP defining common rules

³⁵ https://t.me/Fin_Deep/43646

³⁶ <https://t.me/papagaz/18988>

³⁷ https://t.me/Compliance_Practice/2718

governing control of exports of military technology and equipment, який доповнив Директиву від 2008 р.

Додано ESG Language про те, що експортна ліцензія не надається, якщо країна порушує права людини, включно з серйозними актами насильницьких злочинів, що ґрунтуються на ґендері, та насильства проти жінок і дітей, а також у разі порушення гуманітарного права.

Це, до речі, констатує з language у США - тепер там таке не вітається (вони навіть зверталися до французьких компаній, щоб ті відмовилися).

iv. Зміни в литовському законодавстві про санкції³⁸

Сейм Литви ухвалив поправки до закону «Про обмежувальні заходи у зв'язку з військовою агресією проти України». 115 парламентаріїв проголосували - за, один - утримався

- до 2 травня 2026 року продовжується дія режиму санкцій щодо громадян Росії та Білорусі
- з 3 травня 2025 року буде припинено приймання заяв від громадян Росії та Білорусі для отримання дозволу на тимчасове проживання в Литві
- дозвіл на тимчасове проживання, виданий громадянину Росії в Литві, буде анульовано, у разі встановлення, що здійснювалися поїздки в Росію і Білорусь більше одного разу протягом останніх 3 календарних місяців

Винятки: громадяни Росії є членами екіпажів, які працюють у компаніях, що здійснюють міжнародні вантажні та пасажирські перевезення, або здійснюють міжнародні вантажні та пасажирські перевезення до держав-членів ЄС або з них чи транзитом через Литву.

2. Санкції США

i. Наразі зростає роль FCA і митного комплаєнсу³⁹

Як зазначає американська Юр компанія Gibson Dunn, під час тарифного протистояння, затіяного адміністрацією Трампа, необхідно зважати на положення False Claims Act (31 U.S.C. §§ 3729 - 3733), що карає тих, хто має намір вводити в оману органи США.

³⁸ <https://t.me/lawsanctions/2050>

³⁹ https://t.me/Compliance_Practice/2717

Тому важливо враховувати, що цей закон, зокрема, каратиме за такі дії:

- Неправильна класифікація товарів (misclassification)
- применшення реальної вартості експортних товарів
- неправильне зазначення країни походження товарів

3. Нові санкції України

і. Указами 246 і 247 від 18 квітня до санкційного списку України внесено⁴⁰

- рок-музикант Гарік Сукачов, лідер групи «Любе» Микола Расторгуєв, Олександр Розенбаум, Ярослав «Шаман» Дронов, репер Жиган, Микита Джигурда
- артисти балету Микола Цискаридзе і Сергій Полунін
- боксер Денис Лебедєв
- віце-президент Федерації гімнастики РФ Микита Нагорний
- режисер Єгор Кончаловський
- циркач Юрій Куклачов
- фехтувальниця Софія Велика
- лижниця Олена Вяльбе
- начальник 12-го Центрального науково-дослідного інституту Міноборони Росії - Володимир Чіпко
- генеральний директор АТ НВО «МАГНЕТОН» - Олександр Надькін
- директор Інституту фізичної хімії та електрохімії ім. О. М. Фрумкіна РАН - Олексій Буряк
- ТОВ «Русимпорт» та її генеральний директор Олексій Наговіцин
- ТОВ «Нортекс»
- Торговий дім «Воткинський завод» компанії з КНР:
- Beijing Aviation And Aerospace Xianghui Technology Co. Ltd
- Rui Jin Machinery Co. Ltd
- Zhongfu Shenying Carbon Fiber Xining Co. Ltd

Санкції у вигляді позбавлення нагород діють на безстроковій основі, решту запроваджено на строк 10 років.

⁴⁰ <https://t.me/lawsanctions/2046>

4. Вплив санкцій

i. Тренди санкційного тиску проти РФ⁴¹

Антиросійські санкції західних країн фактично охоплюють уже всі ключові галузі економіки, серед них військово-промислова, фінансова, нафтогазова, енергетична, гірничодобувна, ІТ, електронна, аерокосмічна, будівельна, транспортна. За минулий рік у санкційному тиску на Росію з'явилися нові тренди.

Одним із них стало активне застосування, а не тільки декларування вторинних санкцій. У США кількість фізосіб і компаній із третіх країн, які підпали під дію цього механізму, з кінця 2022 року зросла майже в сім разів, європейська і британська влада працює в тому самому напрямку.

Крім того, США і ЄС 2024 року стали обмежувати судові розгляди, ініційовані російськими підприємствами проти американських і європейських контрагентів. Великобританія ж впритул зайнялася розслідуванням випадків порушення санкцій з подальшим штрафкуванням винних.

ii. Російський експорт нафти в Індію повністю оговтався від санкцій⁴²

Поставки російської нафти до Індії цього місяця наближаються до найвищого рівня за два роки, обсяги відновлюються після перебоїв, викликаних санкціями США. Поставки російської сирої нафти в Індію, за даними Kpler, у квітні досягнуть 2,15 млн барелів на день, що стане найбільшим місячним обсягом з травня 2023 року. Поставки зросли після падіння до 14-місячного мінімуму в лютому.

Торгівля нафтою між Росією та Індією повертається до майже нормального рівня, ланцюжки поставок відновилися. Розклад на квітень є попереднім, і деякі партії все ще можуть перейти в травень. Російська нафта Urals торгується з «вигідними знижками» порівняно з сирою нафтою із Західної Африки і з Близького Сходу, пише Kpler.

⁴¹ https://t.me/Fin_Deep/43685

⁴² <https://t.me/needleraw/14236>

Основні обсяги вантажів (понад десяток) прямують до Джамнагара в західному штаті Гуджарат, де Reliance Industries Ltd. управляє найбільшим у світі нафтопереробним комплексом.